

Ирен Габрић - Молнар

ИСТРАЖИВАЊЕ КВАЛИТЕТА ЖИВОТА НА СЕВЕРУ ВОЈВОДИНЕ

САЖЕТАК: У раду приказујемо резултате истраживања квалитета живота грађана у 4 општине на северу Војводине. Емпиријско истраживање је спровело Друштво за регионалне науке из Суботице током 2008. године. Углавном се бавимо анализом субјективних показатеља и ставова који приказују шта би највише помогло подизању квалитета живота у региону. Констатујемо да су грађани осредње задовољни својим квалитетом живота, највише их брине беспарица и незапосленост, да су локалпатриоти и радно и емотивно везани за своју животну средину. Ставови различитих нација се незнатно разликују у процени друштвене и политичке ситуације, наиме већински народ је критичнији. По мишљењу испитаника политичка стабилност државе и побољшање макроекономских показатеља би, умногоме, могло да се побољша квалитет живота породице и појединца.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: квалитет живота, север Војводине, Суботица

ПОКАЗАТЕЉИ КВАЛИТЕТА ЖИВОТА

Имајући у виду да квалитет живота подједнако садржи објективне и субјективне елементе, у светским истраживањима присутна су два појма квалитета живота.¹ Објективни показатељи су подаци добијени од стране посматрача и могу непосредно бити измерени (нпр. број лица која живе испод минимума животног стандарда, број болничких лежачева по глави становника, степен загађености ваздуха), док су субјективни показатељи они који се формирају на основу питања, на која се могу дати различити одговори, зависно од личности испитаника (нпр. питања везана за здрав-

---

¹ У погледу истраживања квалитета живота најчешће разликујемо два основна модела: скандинавски и амерички. У центру скандинавског модела налази се појам ресурса, нагласак је на улози коју услови живота имају у његовом квалитету, тј. ставља се нагласак на објективне чиниоце. Амерички модел је првенствено окренут субјективној перцепцији и процесима вредновања, те на тај начин на основу субјективног расположења човека мери развој друштва и квалитета живота (сам просечни грађанин уме најбоље да оцени сопствени квалитет живота).

ствено стање, детињство, степен задовољства с материјалним стањем, или поверење у друштвене институције). У зависности да ли је у центру истраживања друштво или појединац, питања су сасвим различита. Пошто су објективне околности квалитета живота код појединаца најчешће тешко мерљиве, тим показатељима морају бити додати и субјективни судови. То су пре свега питања којима се утврђује лични став појединца (нпр. „у којој мери сте задовољни својом платом?” или „шта мислите о шансама да ускоро добијете посао?”). Најчешће се постављају питања која се односе на животне околности појединца, али су честа и питања о општем нивоу среће („уопштено говорећи у којој мери сте срећни у последње време?” или „од чега највише стрепите?”). Оваквим питањима се мере страхови, поверење, осећања везана за будућност (U t a s i, 2007: 12—13).

Ed Diener и Eunhook Suh изразито говоре о показатељима економске, социјалне и субјективне добробити човека (D i e n e r, S u h, 1997). Према Диенеровој дефиницији „субјективни квалитет живота је уствари начин како људи вреднују своје животе, што укључује срећу, задовољство сопственим животом, пријатна осећања као и релативни мањак непријатних осећања и расположења”. Сматра да приликом анализе појединих субјективних показатеља лакше је и упоређивање резултата интервјуа, клиничких посматрања (D i e n e r, S u h, 1997: 205).

Трошкови развоја комплексних показатеља, састављених од великог броја подиндекса и подгрупа су веома велики, а њихова поузданост је сувише мала.² У погледу њиховог даљег развоја од комплексних показатеља је најстабилнији UNDPИ индекс људског развоја (HDI)³ из 1990. године, који осим ГДП по глави становника узима у обзир очекивани животни век појединца у тренутку његовог рођења, писменост и ниво школованости, с допуњеним подацима о ГДП-у по глави становника. У прилогу извештаја Human Development Report — Serbia 2005 сачињеног од стране UNDP наведени су Human Development Index — HDI показатељи за Србију. Међу 178 држава, Србија са HDI индексом од 0.772 налази се на 74. месту. Имајући у виду да развијене државе имају најмањи индекс од 0.8 и изнад тога, можемо констатовати да се Србија налази у вишој категорији средње развијених држава. Према очекиваним годинама живота Србија се налази на 73. месту, према писмености и образованости на 62. месту, док се према ГДП индексу сврстава на 92. место. Из свега тога произилази да је за развој квалитета живота неопходан економски развој (K a j a r i, 2006: 74).

У наставку рада биће приказани конкретни резултати истраживања на северу Војводине. Полазимо од хипотезе: имајући у виду да квалитет

² www.polgariszemle.hu/app/interface.php?view=v_article&ID=166 (03. 04. 2009)

³ Други индекси квалитета живота (PAUL QOL, PQLI, BWI, WIDER QOL, city QOL). Данас то не представља један индекс, већ је скуп многобројних показатеља. Показатељи који поред економског благостања узимају у обзир и разне видове друштвеног благостања, могу се сматрати и показатељима квалитета живота. Сходно томе, показатељима квалитета живота можемо сматрати и MEW, NEW, ISEW, GDP, HDI показатеље. Види извор: www.epa.oszk.hu/00800/00890/00005/data/35.pdf (03. 04. 2009).

живота зависи од многих, не само објективних него и субјективних фактора, али пре свега и од различитих циљева и ставова, поједини друштвени слојеви, групације, нације или пак држава имају различите критеријуме и доживљај квалитета живота. Овај рад се бави *субјективним елементима начина живота: задовољством, незадовољством, доживљајем среће и социјалног здравља, дакле субјективно искуство* које се може испитати путем анкете.

ЕМПИРИЈСКО ИСТРАЖИВАЊЕ КВАЛИТЕТА ЖИВОТА НА СЕВЕРУ ВОЈВОДИНЕ⁴

*Друштво за регионалне науке*⁵ из Суботице је крајем 2008. године извршило истраживање у кругу одраслог становништва на северу Војводине путем упитника.⁶ Током истраживања посебан нагласак је стављен на опште расположење, задовољство/незадовољство, образовање, могућност даљег усавршавања, здравље и структуру потрошње. У одабраним насељима (23) емпиријско истраживање извршено је путем survey методе (становништво 18—70 година живота), на територији 4 војвођанске општине. Упитник се састојао од 35 питања и 4 тематске области (здравствено стање, услови и начин живота, друштвени и политички ставови). 500 анкетираних грађана (различитог пола, година старости, школске спреме и националне припадности) представљају репрезентативни узорак региона на северу Војводине.

Интерактивни односи, поверење, стравови су показатељи који изразито сведоче о међуљудским односима и који су важни за доживљај сигурности у животу. У Војводини живи заједно више етничитета већ неколико стотина година, али ту су и придошли грађани, избеглице или пак странци. Мултинационална средина и мултикултуралност су научили људе да воде рачуна о другим етничитетима или суседима и да са њима изграде интерактивне односе. Анализа одговора показује да њихови ставови нису једнаки и сведоче о неједнаком приступу према суседима или поверењу према различитим нацијама (Š o m o đ i, G a b r i ć - M o l n a r, 2009/7: 4—5).

⁴ Истраживање је спроведено 2008. године емпиријским истраживањем који је спровело Друштво за регионалне науке Суботица. Види публикације Шандора Шомођија и Ирене Габрић-Молнар који су били координатори пројекта (2008, 2009) потпомогнутог од стране ИВ Војводине.

⁵ www.rtt.org.rs/anyagok/eletminoseg.doc (02. 04. 2009).

⁶ Истраживања о квалитету живота у региону се не спровode систематски, а и узорци су релативно мали и зато су тешко упоредиви, нарочито је то тешко с подацима који се односе на целу државу.

Табела 1. — Квалификација сопственог поверења (%)

Верујете ли...	људима сопствене нације	људима друге националности	суседима
Немам поверење	3,87	6,92	4,45
И да и не	49,90	56,62	39,47
Имам поверење	46,23	36,46	56,07
Укупно	100,00	100,00	100,00

Извор: Šomodi и Gabrić-Molnar, 2009/3.

Из табеле 1 се види да грађани највише *поверења* имају према својим суседима (56%), затим према припадницима сопствене нације (46%), али према другим националностима поверење је већ мање изражено (36%). Несигуран одговор „и да и не” потврдили су највише према другим нацијама (56%), и интересантно је да скоро половина испитаника такав став има и према сопственој нацији (49,9%). Мали процент испитаника је изабрао одговор апсолутног неповерења према разним категоријама људи.

Код питања везаних за *несигурност* и страхове појединачна одговори су били поражавајући (табела 2).

Табела 2. — Одговори у вези доживљаја стрепње

Имате ли страхове у животу?	Број одговора	%
Не знам	6	1,20
Немам	153	30,80
Имам	333	67,00
Нема одговора	5	1,00
Укупно	497	100,00

Извор: Šomodi, Gabrić-Molnar, 2009/3.

Највише има оних који јасно признају своје стрепње у животу (67%). Овај податак сам за себе је доказ мноштва проблема са којима грађани не знају да изађу на крај. Свега 30% испитаника говори о томе да углавном не страхује у животу.

Ставови грађана везана за лични *животни стандард* су неизбежно релативизовани. Наиме, они најчешће упоређују садашњи животни стандард с приликама које су доживели деведесетих година, кад су због ратних неприлика живели много горе. Истовремено, они могу да имају у виду и тзв. очекивани ниво животног стандарда (који имају нпр. земље чланице ЕУ). Гледано с психолошког аспекта, можемо очекивати да већина испитаника своје *стапове гради на искуству* које има, с обзиром на период живота када је почео свој радни век (шансе и могућности запошљавања некада и сада), упоређујући то са садашњим приликама (везано за могућности зараде и породичне инвестиције). Они који су сада социјално маргинализовани, без обзира на некадашње тешкоће, хиперинфлаторне или ратне прилике, можда управо Милошевићево време сма-

трају периодом у свом животу када су се добро сналазили. Истовремено, они који су у то време изгубили посао, али после ратних прилика успели су да се запосле или да инвестирају у неко предузетништво, данас су задовољнији и имају планове за будућност.

Табела 3. — Задовољство са друштвеним и животним приликама (%)

Да ли сам задовољан или не...	Демо-кратија	Јавна сигурност	Јавна потрошња	Милиција	Здрава животна средина	Радни услови	Услови снабдевања	Животни стандард
Незадовољан	27,42	18,71	12,47	26,46	11,04	13,17	9,05	19,84
Слабо или мало задовољан	33,67	24,35	19,92	23,64	16,67	14,25	12,27	28,86
Средње задовољан	30,24	33,00	38,63	32,12	35,74	34,13	26,96	33,47
Доста задовољан	7,26	20,52	23,74	14,34	29,52	26,57	32,80	13,83
Јако задовољан	1,41	3,42	5,23	3,43	7,03	11,88	18,91	4,01
Укупно	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Извор: Š o m o d i, G a b r i ć M o l n a r, 2009/3.

Према табели 3 испитаници су слабо или само средње задовољни (33 + 30%) са нивоом демократије у Србији. Јавна сигурност је боље процењена, углавном, као средње задовољавајућа, јавна потрошња као средња или доста прихватљива (укупно око 60% одговора). Грађани на северу Војводине су најмање задовољни радом полиције: половина њих је незадовољан или слабо задовољан, а 32% средње задовољан. С радним условима и здравом животном средином су осредње задовољни — рекли би да на ова питања данас грађани и не обраћају довољно пажње, јер су заокупљени проблемима социјалног опстанка. Одговори на услове снабдевања су релативно повољни, наиме половина испитаника је доста или јако задовољан, а 1/4 је средње. Овај податак показује да су снабдевеност робом као и трговина, прилично развијени у приграничним регионима. Све у свему, велики део испитаника је средње (33%) или слабо (око 29%) задовољан актуелним животним стандардом.

У осталим одговорима везаним за очекивања грађана, приметили смо да они највише пажње посвећују привредној ситуацији, могућности да се запосле. Чак и код најважнијег задатка саме државе они наводе сређивање економске ситуације у земљи (67%). Без обзира на постепено побољшање макроекономске ситуације у Србији 2007. године⁷ очекивања грађана су била много већа.

Према подацима Standard & Poor's-a,⁸ фебруара 2006. године, Србију су категоризирали са ББ, то јест сврстали међу земље с позитивним изгледима (са смањеним ризиком у инвестицијама и шпекулацијама). Истовремено, 2007. године, без обзира на повољније макроекономске

⁷ 2007. године привредна ситуација у Србији је била релативно побољшана: пораст индустријске производње износио је 4,5%, повећање експорта за 26,9%, али и импорта за 27,8%. Види извор: http://dkmt.netion.hu/textpage.html?lang=hu&loc=0&menu_id=186 (2. 04. 2009).

⁸ <http://www2.standardandpoors.com/> (02. 04. 2009).

показатеље, ова категоризације се није мењала (појавиле су се тешкоће у вези формирања нове владе, питање статуса Косова итд.). Напомињемо, да је анкета спроведена новембра 2008. године, када је наш грађанин већ био свестан почетка светске економске кризе. У изјавама шта би требало учинити на побољшању друштвене ситуације, испитаници су најпре тражили стабилизацију економске ситуације, затим су сматрали да држава треба да решава нагомилана социјална питања, да изда хашке оптуженике и оствари европске интеграције (11%).

На питања од чега *стрепје*, скоро половина испитаника наводи беспарицу као разлог стрепње (49,5%), а затим и губитак посла (15%). На трећем месту су здравствени проблеми, тј. страх од тешких болести (13%). Проблеми везани за становање, школовање деце нису у првом плану код становништва на северу Војводине. Планови везани за оснивање породице такође нису у жижи интересовања (табела 4).

Табела 4. — Ниво стрепње код грађана

Од чега стрепите највише?	Одговори	%
Недостатак новца	234	49,5
Незапослености	74	15,6
Проблеми становања	31	6,6
Школовање деце	39	8,2
Здравствених проблема	61	12,9
Оснивања породице	17	3,6
Остало	17	3,6
Укупно	473	100

Извор: Šomodj, Gabrić-Molnar, 2009/3.

Током 2008. године према званичним подацима владе, стопа незапослености је смањена за 3%. У региону на северу Војводине она је била још прилично висока и износила 22%. Ако погледамо одговоре о задовољству растом животног стандарда, према резултатима анкете постоји разлика између испитаника српске и мађарске националности (табела 5). Наиме, већински народ је критичнији и изражава веће незадовољство: 60% њих уопште или мало је задовољно растом стандарда, а сваки четврти је средње задовољан. Мађари у 37,66% су средње задовољни, скоро 28% мало, а „само” 14,56% је изразито незадовољно.

Табела 5. — Колико сте задовољни растом животног стандарда? (%)

Са животним стандардом...	Укупно %	Срби %	Мађари %
Уопште нисам задовољан	19,84	28,96	14,56
Мало задовољан	28,86	30,60	27,85
Средње задовољан	33,47	26,23	37,66
Углавном задовољан	13,83	12,02	14,87
Веома задовољан	4,01	2,19	5,06
Укупно	100,00	100,00	100,00

Извор: Šomodj, Gabrić-Molnar, 2009/3.

У анкетном листу понудили смо једну групу питања која су се односила на *политичке ставове* грађана, односно на ниво задовољства радом појединих државних органа или партија. Мерење политичких ставова је послужило за анализу општег субјективног расположења грађана. Интересовало нас је колико су задовољству или пак незадовољству допринели локалне самоуправе, градоначелници, јавна предузећа, полиција, затим покрајинска и републичка влада.

Из табеле 6 се види да су испитаници средње или мало задовољни радом локалних државних органа, али су још незадовољнији радом републичких органа. Ставови везани за комуналне органе су бољи, али они везани за милицију скоро половично негативни или су слабо задовољни. Према јавним предузећима, као и покрајинској влади, а затим председнику државе опажамо тенденцију изражавања задовољства (већина одговора: средње и углавном задовољни). У 2008. години грађани севера Војводине су били најзадовољнији радом покрајинских органа и председника државе, док су најмање били задовољни радом републичке Скупштине, Владе и милиције. Испитаницима је био веома важан рад локалних заједница, као и комуналних предузећа, али су њихов рад оценили средњим оценама. Може се констатовати да грађани више очекују од републичких органа у сређивању макроекономских прилика у земљи и јако мало их је потпуно задовољно радом државних органа.

Табела 6. — Политички ставови грађана у вези с радом државних органа (%)

Колико сам задовољан радом...	Локална заједница	Градоначелник	Комунал. предузећа	Милиција	Влада Војвод.	Парламент Србије	Влада Србије	Председник Србије
Нисам задовољан	15,23	12,25	13,63	23,90	13,27	37,68	28,31	20,89
Мало задовољан	28,26	25,90	17,23	25,50	19,18	28,72	34,62	24,95
Средње задовољан	40,88	36,75	38,48	31,33	44,29	27,49	28,72	32,05
Углавном задовољан	12,22	18,47	24,65	15,86	19,59	5,09	7,13	16,43
Потпуно задовољан	3,41	6,63	6,01	3,41	3,67	1,02	1,22	5,68
Укупно	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: Šomodí, Gabrić-Molnar, 2009/3.

Ако погледамо разлику у ставовима грађана српске или мађарске националности, нема битних разлика. Опажамо различито мишљење само у следећем: Мађари су мање задовољни радом локалних органа и градоначелника, такође у њиховим очима постоји претерана централизација на нивоу републичких органа, што спречава самоиницијативу општина и могућности већих инвестирања у региону. У ранијим емпиријским истраживањима смо дошли до сличних резултата, где се показало да Мађари свој регионални идентитет везују, углавном, за Војводину, затим за место живота или рођења, а најмање за Србију. (Gábrity Molnar, 2008: 64).

Према одговорима, више од 60% Срба на северу Војводине је средње или углавном задовољно радом покрајинске владе, док су Мађари за нијансу задовољнији истим (70%). У вези рада Владе Србије, влада оп-

ште незадовољство, чак примећујемо да су Срби најкритичнији, наиме 65% њих изразито није задовољно радом републичке владе, док удео незадовољних Мађара је 61%. Исто се показало и у вези рада Парламента Србије и председника државе.

Можемо констатиовати да су испитани грађани на северу Војводине били критични, углавном према државним органима који се налазе „даље” од њих, а мање незадовољни радом државних органа који су им ближи у сређивању свакодневних животнох проблема.

ЗАКЉУЧЦИ

— У испитивању квалитета живота грађана дошли смо до закључка да је код нас веома важно приказати, не само објективне показатеље, него и субјективни став грађана везан за њихов степен задовољства према животним приликама који их окружују;

— На ставове грађана, везане за квалитет живота на северу Војводине, највише утичу материјални могућности и шансе у запошљавање. Њихов позитиван или негативан став у вези доживљаја свог животног стандарда знатно утиче и на осећање задовољства и среће, а и на став о функционисању државних органа;

— Анализа показује да поверење грађана није једнако према суседима или према различитим нацијама. Они највише верују својим суседима, затим припадницима сопствене нације, али према другим националностима поверење је већ мање изражено;

— Изненађујуће је висок проценат оних који јасно признају своје стрепње у животу (67%). Свега 30% испитаника говори о томе да, углавном, не страхује у животу.

— Испитаници су слабо или само средње задовољни нивоом демократије у Србији. Јавна сигурност је боље процењена, највише као средње задовољавајућа, јавна потрошња као средње или доста прихватљива. Грађани на северу Војводине су најмање задовољни радом полиције. Они су средње или мало задовољни радом локалних државних органа, релативно задовољни резултатима покрајинске владе, али никако нису задовољни радом републичких државних органа.

— Без обзира на постепено побољшање макроекономске ситуације у Србији 2007. године, очекивања грађана су била много већа. У процена нивоа свог животног стандарда, као и политичким судовима примећујемо да су Срби критичнији и изражавају веће незадовољство од Мађара. Скоро половина свих испитаника највише стрепи због беспарице, затим због губитка посла. Проблеми слабог здравља су на трећем месту.

ЛИТЕРАТУРА

Diener, E., Suh (1997). Measuring quality of life: economic, social, and subjective indicators. In: Social Indicators Research, 40: 189—216, или: Diener, E., Eunkook,

- Suh, Shigehiro Oishi (1997). Recent findings on Subjective well-being. Internet izvor: [http://www.psych.uiuc.edu/\(ediener/hottopic/paper1.html](http://www.psych.uiuc.edu/(ediener/hottopic/paper1.html)
- Somogyi, S., Gábrity-Molnár, I. (2009). Az életminőség néhány jellemzője Vajdaság északi részén (Some Characteristic of the Quality of Life in the North Voivodina), II Medunarodna konferencija ekonomista: Regionális fejlődés és életminőség (Regional development and quality of life), Univerzitet Kapošvar, 2—3. 04. 2009. Kapošvar.
- Gábrity-Molnár, I. (2008). Tájidentitásunk a materiális és immateriális tényezők ölelésében, In: Regionális erőnlét, A humán erőforrás befolyása Vajdaságban, (Ured. Gábrity Molnár Irén i Mirnics Zsuzsa), Subotica: Naučno društvo za hungarološka istraživanja, 2008. pp. 9—72.
- Utasi, Á. (2007). Az életminőség feltételei. Budimpešta: MTA Politikai Tudományok Intézete.
- Kajári, K. (2006). *Életminőség — humánháttér, kultúra*, In: Kistérségek életereje — Délvidéki fejlesztési lehetőségek (ured. Dr. Gábrity Molnár Irén i Ricz András), Subotica: Društvo za regionalne nauke, pp. 72—82.
- Somogyi, S., Gábrity-Molnár, I. (2009). Elégedettség — elégedetlenség néhány jellemzője Vajdaság északi részén (Some Characteristic of Satisfaction und Dissatisfaction in the North Voivodina) In The Central European Journal of Regional Development and Tourism (CEJRDT); ISSN 1821—2506, Vol. 1 Issue 1, 2009. pp. 122—155. <http://www2.zf.jcu.cz/public/projects/cejrdt/index.php> (online published).

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

www.rtt.org.rs/anyagok/életminoseg.doc
www.pogariszemle.hu/app/interface.php?view=v_article &ID=166
<http://www2.standardandpoors.com/>
http://dkmt.netion.hu/textpage.html?lang=hu&loc=0&menu_id=186
[http://www.psych.uiuc.edu/\(ediener/hottopic/paper1.html](http://www.psych.uiuc.edu/(ediener/hottopic/paper1.html)
<http://www2.zf.jcu.cz/public/projects/cejrdt/index.php>

QUALITY OF LIFE RESEARCH IN NORTH VOJVODINA

by

Iren Gabrić-Molnar

Summary

The purpose of this paper is to present the results of the research pertaining to the quality of life of citizens in four municipalities in North Vojvodina. The empirical research was conducted by the Regional Science Association from Subotica during 2008. It mainly deals with the analysis of subjective indicators and viewpoints which suggest what could be of great assistance in improving the quality of life in the region. I have come to the conclusion that citizens are moderately satisfied with their quality of life and they are mostly concerned about their environment. Different nations have slightly different opinions about evaluation of social and political situation and the majority of the population is more critical. According to the respondents, political stability of the state and improvement of macroeconomic indicators could contribute to the improvement of the quality of life of families and individuals.